

A Négy Mancs kampányának gazdasági vonatkozásai

Fodor Renáta – Tóth I. János

Szegedi Tudományegyetem

A hízott libamájtermelésben Magyarország az elsők között van a világon. A Négy Mancs Alapítvány (Vier Pfoten) 2008-ban kezdte meg a magyarországi libatömés elleni kampányát állatvédelmi célokra hivatkozva. Miután az Alapítvány számos magyar céget feketelistára tett, a német és osztrák áruházláncok nem vásároltak ezektől a magyar szállítóktól. Ráadásul ezek az áruházak nemcsak a libamájat, kacsamájat, hanem általában hízott terméket sem vásároltak a magyar cégektől. Ennek hatására az ágazatnak mintegy 5-7 milliárd forintos kára keletkezett.

Kulcsszavak: Négy Mancs, libatömés, állatvédelem, Vier Pfoten

MÓDSZERTANI BEVEZETŐ

Egy konkrét (gazdasági) problémát módszertanilag kétféleképp lehet vizsgálni: deduktív és az induktív módon. Dedukció esetében a közgazdaságtani elmélet általános elveit alkalmazzuk a konkrét esetekre. E gondolkodásmód fő gyengességét az elmélet empirikus érvényessége jelenti. Az indukció esetében az egyedi esetekből következtetünk az általánosra. A valóságban az indukció sohasem lehet teljes, s így az indukció alapján megfogalmazott általános tételnek soha sincs olyan bizonyossága, mint egy dedukcióból származtatott tételnek. Világos, hogy mindkét megközelítésnek megvan a maga fogyatékossága, ezért mindkét megközelítésre szükség van.

Az induktív megközelítés egyik fontos módszere az esettanulmány. Az esettanulmányok esetében egy végletekig *redukált indukciót* alkalmazzunk, hiszen egyetlen esetből próbálunk következtetni az általánosra (Tóth 2005). Nyilvánvaló, hogy a redukált indukció módszerként kapott konklúziót csak hipotézisnek kell tekinteni, amit más eszközökkel is ellenőrizni kell. Természetesen a közgazdaságtan és az üzleti elemzés szempontjából nem minden egyedi eset fontos és nem is önmagukban az egyedi esetek a fontosak, hanem csak az általános az érdekes. Ezért általában a komplex, számos diszciplínát vagy gazdasági alrendszeret érintő, gyakran értékkonfliktusokat tartalmazó egyedi esetekkel foglalkozunk. Ezeknek az egyedi eseteknek a tanulmányozása azért is fontos, mert olyan új problémákra irányítja a figyelmünket, amelyek a közgazdaságtan deduktív tárgyalása során nem vagy csak részben értelmezhetők (Babbie 2007). Így egy egyedi eset megengedheti a következő típusú általánosítást: 'Ha ez érvényes egy adott esetben, akkor lehet, hogy érvényes valamennyi (sok, számos) esetben' (Flyvbjerg 2011). Tehát az esettanulmány azt mondja, hogy ami igaz egy állatvédő szervezetre (Négy Mancs Alapítvány), az igaz lehet az összes állatvédő szervezet által okozott hatásokra. Az esettanulmány, mint módszer nagyon népszerű

és a megértést jól szolgáló módszer és érdekes hipotézisekhez vezethet. Természetesen ahhoz, hogy ezekből tézisek váljanak, további kutatásokra lenne szükség a témában a hipotézisek megerősítéséhez.

Tanulmányunkban a Négy Mancs Alapítvány 2008-as liba (kényszertömés, tolltépés) kampányának a gazdasági vonatkozásait vizsgáljuk. Véleményünk szerint a Négy Mancs kampánya egyrészt önmagában is fontos, hiszen az állattartáson belül egy teljes szektort (hízott vízi szárnyasok) érint, másrészt viszont számos új interdiszciplináris jelenségre is felhívja a figyelmet. Így például rámutat arra, hogy az ágargazdaságon belül az állattenyésztési és állatfeldolgozó „iparnak” egyre inkább szembe kell nézni a civil világból érkező, többnyire ún. jogvédő, hatásokkal. Számunkra nyilvánvaló, hogy a magyar hízottliba-termelés jövőjét nem a kereslet és kínálat piaci egyensúlya, még csak nem is az állam szabályozó hatása, hanem elsősorban a Négy Mancs tevékenysége (vagy legalábbis az ágazatnak a Négy Manccsal folytatott küzdelme) fogja meghatározni. S ez az összefüggés általában is igaz, hiszen az egész állatfeldolgozó iparra egyre nagyobb hatást gyakorolnak az állatvédő egyesületek. Sőt, tovább megyünk. Hipotézisünk szerint általában a gazdaságra egyre nagyobb befolyást gyakorolnak a különböző civilszervezetek (elsősorban a jogvédők). Gondoljunk például a GMO-val szembeni környezetvédő ellenállásra, vagy a méltányos kereskedés (fair trade) szorgalmazására, vagy éppen méltánytalanul alacsony bérek vagy a gyermekmunka ellen fellépő civil szervezetekre. Tudományos szempontból az említett indokok mellett a téma továbbá azért is releváns, mert napjainkban az állatjóléti, -védelmi szervezetek – hasonlóan az emberjogi szervezetekhez – egyre aktívabbak, így feltételezhetően a hatásuk is egyre erőteljesebb lesz, mind egy-egy ország gazdaságára, mind pedig a piac más szereplőire.

Miközben az államnak a gazdaságra gyakorolt hatása, illetve a gazdaságnak a környezetre és a lakosságra gyakorolt

externális hatása a közgazdaságtannak ma már jól kidolgozott részét jelenti, addig a civilszervezeteknek és jogvédőknek a gazdaságra gyakorolt hatása sokkal kevésbé tanulmányozott terület. A Négy Mancs tevékenységére vonatkozó esettanulmányunk tehát a konkrét eseten túl ehhez az általánosabb témakörhöz is (civil szervezetek hatása a gazdaságra) adalékul szolgál.

A NÉGY MANCS ALAPÍTVÁNY

A Vier Pfoeten (Négy Mancs) nemzetközileg aktív közhasznú alapítvány, mely az állatok védelméért dolgozik. A Vier Pfoeten 1988-ban Ausztriában alapították és jelenleg az alapító országon kívül Bulgáriában, Németországban, Hollandiában, Romániában, Svájcban és Magyarországon is jelen van. 2003-ban megalapították a Vier Pfoeten International-t, ami olyan irányító és végrehajtó platform, mely az Alapítvány tevékenységét nemzetközi szinten hangolja össze.¹

A Négy Mancs, ellentétben számos radikális állatvédelmi szervezettel (pl. ALF) nem használ erőszakos eszközöket, s ezt a vezérelvük is megfogalmazza: „*Ézért közösséget vállalunk mindazokkal, akik békés úton egy egymással és a környezetünkkel való tiszteletteljes egymás mellett élésért emelnek hangot.*”² A Vier Pfoeten a brüsszeli grémiumokban való jelenlétével, célzott lobbizással, vagy éppen erőszakmentes akciókkal a politikai döntéshozatalt és a törvényeket akarja befolyásolni.

A Négy Mancs alapvetően utilitarista jellegű állatvédelmi szervezet. „*Álmunk egy állatkinok nélküli világ. Érdekképviselőként, szinte ügyvédként tevékenykedünk azok nevében és érdekében, akik nem tudnak magukért beszélni, vagyis az állatokért. ... Az állatok érző lények és mi, emberek felelősek vagyunk értük.*”³

Az Alapítvány – saját honlapja szerint – munkáját kizárólag adományokból finanszírozza, mert csak így tudja megőrizni függetlenségét és döntési szabadságát. S ez így helyes. Gondoljuk csak meg, hogy milyen mértékű összeférhetlenséget jelentene,

ha a Négy Mancsot valamilyen állatfeldolgozó cég tartaná a kezében, vagyis jelentős mértékben finanszírozná, de cserébe a piaci versenytársak ellehetetlenítését kérné. Erkölcsileg szintén elfogadhatatlan lenne az a gyakorlat, hogy a Négy Mancs közvetlenül tulajdonrészt szerezzen a vonatkozó ágazathoz (pl. baromfiipar) tartozó cégek egyikében. Nyilvánvaló, hogy ez a tény negatívan befolyásolná a rivális cégek megítélését. Végül érdemes felhívni a figyelmet arra, hogy az adományok gyűjtésének a logikája önmagában radikalizálja az Alapítvány viselkedését. Világos, hogy minél radikálisabb az Alapítvány, annál nagyobb a tevékenységének a médiavisszhangja és így annál több adományt tud gyűjteni. Viszont a radikalizmus, már pusztán a dolgok tehetetlensége miatt az Alapítványt átlendítheti az erkölcsileg helyes állatvédelem gyakorlatából a radikális és fundamentalista és így végső soron emberellenes állatvédelem területére.

Az Alapítvány kampányai a következő témákat érintik: haszonállatok (nyúl-tartás, broilercsirke, tolltépés, kényszertömés, tojástermelés, állatszállítás) szörme és divat, cirkusz, társállatok, állatkísérletek, ketreces vadászat. Látható, hogy ezen kampányok többségének nincs környezetvédelmi vonatkozása. Továbbá éppen ezek azok a területek, ahol a mérsékelt és a radikális állatvédelmi nézetek közel állnak egymáshoz.

„A Négy Mancs, ellentétben számos radikális állatvédelmi szervezettel (pl. ALF) nem használ erőszakos eszközöket [...] A Vier Pfoten a brüsszeli grémiumokban való jelenlétével, célzott lobbizással, vagy éppen erőszakmentes akciókkal a politikai döntéshozatalt és a törvényeket akarja befolyásolni.”

FÁJ-E A LIBÁNAK A KÉNYSZERTÖMÉS ÉS A TOLLTÉPÉS

Állatjóléti szempontból nyilvánvalóan fontos kérdés, hogy a kényszertömés (és a tolltépés) szenvedést okoz az állatoknak vagy sem. Az antropomorf analógiák miatt az ember könnyen adottnak veszi, hogy a töméses etetés és tolltépés a tenyésztett madaraknak elviselhetetlen fájdalmat, sőt egészségkárosodást okoz. A Négy Mancs Alapítvány anélkül, hogy ezt szakértői véleménnyel alátámasztotta volna, adottnak vette, hogy a töméses hizlalás majd a tollszedés állatkínzásnak tekinthető (Kozák 2009). „*Libák és kacsák millióinak kell szenvedni a hizott máj termelésért.*”³ A kérdéssel kapcsolatos tudományos (élettani) vizsgálatok, amelyet szakértők végeztek el, azonban nem igazolják a Négy Mancs álláspontját.⁵

Valamennyi vizsgálat megállapította, hogy Magyarországon 2003 óta alkalmazott töméses hizlalás technológia során az állatok *nem éreznek fájdalmat*, bőrfelületükön, végtagjaikon és belső szerveikben *nincs kóros elváltozás*. Az elhullási veszteség jellemzően *1% alatt van (!)*, ez az arány, amúgy az ún. társállatokra jellemző (Böő 1999). A vizsgálatok arra is rámutattak, hogy az alkalmazott technológiában érintett viziszárnyasok anatómiai sajátosságainak köszönhetően nem éreznek rendkívüli stresszt vagy fájdalmat a hizlalásos tömés során. Megnövekedett májuk semmiféle szenvedést nem okoz az állatoknak és nem nevezhető kórosnak sem, valamint térfogatuk a tömés felhagyása után az eredeti (tömés megkezdése előtti) méretére csökken vissza. A vizsgálatok során elvégzett boncolások is ezt a véleményt erősítik meg.⁶ A libatolltépést az állatvédők a stressz és a sérülések miatt kifogásolják. A tolltépéssel kapcsolatban szintén félrevezető az antropomorf gondolkodás. Teljesen tévútra kerülünk, ha úgy gondoljuk, hogy a liba számára tolltépéses olyan mintha az ember szőret vagy haját tépnék. A libák ugyanis 7-8 hetente vedlenek.⁷ Ezért az állatok sérülése elkerülhető, ha a tépést a vedlési időszakban végzik, amikor az állatok egyébként is hullatják a tollukat.

Baradács László, a Magyar Tollszövetség elnöke, a Nemzetközi Tollszövetség elnökségi tagja egy bírósági per tanúvallomásaiban⁸ a Négy Mancs álláspontját, amely nem tolerál semmilyen tollnyerést élő libáról, szélsőségesnek, merevnek, s minden szakmai ismeretet nélkülözőnek nevezte. Elmondta, hogy az Európai Bizottság Pármban székelő szakmai szervezete tudományos alapú előterjesztést készített az ügyben, s az EB erre alapozott állásfoglalása szabályozza a tolleltávolítást. Bár a Négy Mancs képviselője ott ült a tárgyalásnál, semmit nem fogadott el ebből, és továbbra is ragaszkodik szélsőséges álláspontjához.

MAGYARORSZÁG HELYE A MÁJTERMELÉSBEN

Magyarország adja a világ a libamáj-termelésének 80%-át, ugyanakkor kacsamájból sokkal kevesebbet termelünk. A hizott máj abszolút mennyiségében Franciaország vezet évi 18350 tonnájával, amelynek közel 95%-a kacsamáj. A hizott májtermelésben még Románia és Lengyelország termelése is jelentős.⁹ Az 1. ábra Magyarország, Franciaország és a világ összes hizott máj termelését mutatja.

A hungarikumnak is tekinthető hizott libamájból éves szinten átlagosan 1800 ton-

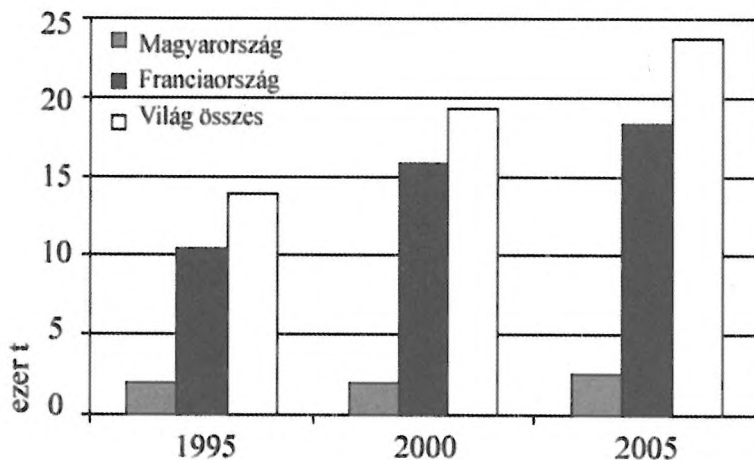
nát állítunk elő, 80%-os exportarányal, ami kb. 30-35 millió USD jövedelmet jelent (Bogenfürst 2000). A mennyiség 70%-a Franciaországba kerül. A franciák a libamáj tökéletes helyettesítőjének tartják a kacsamájat, így ha a libamájról átállnak a kacsamájra, akkor gondot okoz, hogy hova is exportáljunk (D. Horváth 2012).

Érdekes, hogy a kampány nem csak a libamájat érintette, hanem általában a „libás termékeket” például a libacombot is. A 2. ábra a német és osztrák területekre irányuló hizott libacomb értékesítését mutatja 2005 és 2011 között. A diagrammon jól látható, hogy a kampány 2007-es kezdete után 2008-ra mintegy felére esett vissza a hizott libacomb értékesítése. Még 2011-ben is mintegy 400 tonnával értékesítettek kevesebbet, mint a kampány előtt, ami majdnem 900 tonna volt.

Magyarországon viziszárnyas-feldolgozást csupán hét nagyvállalat végez, ezek közül öt a Baromfi Termék Tanács (BTT) tagja:

- a Fobu Kft. (Pusztamérges)
- a Hungerit Zrt. (Szentés)
- az Integrál Zrt. (Kiskunfélegyháza)
- a Palmi Top Kft. (Jászberény)
- és a Pannon Lúd Mezőgazdasági és Szolgáltató Kft. (Mezőkovácsháza).

1. ábra: Magyarország, Franciaország és a világ összes hizottmáj-termelése

Forrás: Tóásó és tsai. 2006a, Papp 2004 alapján saját szerkesztés

- További két feldolgozó, amelyek nem tagjai a BTT-nek, a kampány azonban őket is érintette:
- M. és K. 2000 Kft. (Kiskunmajsa)
- Holla Baromfi Kft. (Kiskunhalas).

A NÉGY MANCS KAMPÁNYA

2007-ben a Négy Mancs Alapítvány nemzetközi kampányt indított a kényszertőmés ellen több országban: Magyarországon, Németországban, Ausztriában, Svájcban és Hollandiában.¹⁰ A kampány célját abban jelölték meg, hogy tájékoztassák a nyilvánosságot a problémáról és felhívják a figyelmet a témára. A kampány olyannyira sikeres volt, hogy „14 európai országban a libák és a kacsák kényszeretése állatkinzásnak minősül és ezért törvényben tiltják, de a termékek értékesítése továbbra is legális. ... »A kaliforniai törvényt mérőföldkőnek lehet tekinteni és más országok előtt is példaként kell álljon. Európában is be kéne tiltani kényszertőmött állatoktól származó termékek értékesítését.« – követeli Helmut Dungler” (VIER PFOTEN alapítója, vezérigazgató).¹¹

Szoros összefüggésben a Négy Mancs kampányával *Németországban* fordulat következett be a tömött húskészítményekkel kapcsolatban. Kezdetben csak a nagy anyavállalatok később már a leányvállalatok *sem*

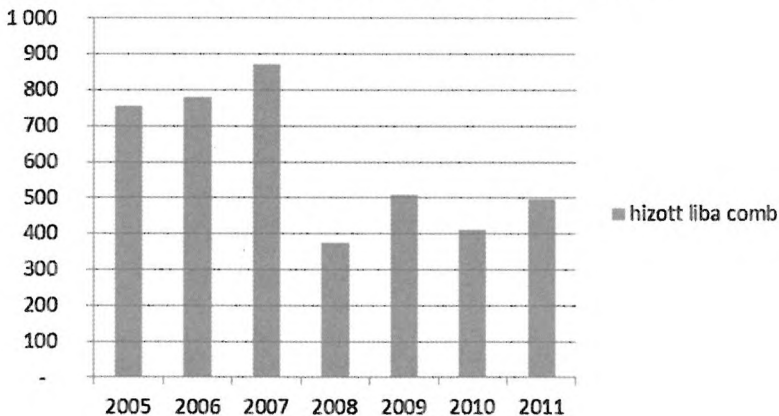
állítottak elő tömött árut. A német piacon a kereslet döntően a pecsenyehúsrá irányul, a hizott máj (kacsa és liba) mellékterméknek számít. Mivel a magyarországi belső fogyasztás a hizott máj tekintetében igen alacsony, ezért a magyar termelőknek külső piacra van szükségük, így például Németországra (Birkás 2003), ahol a hizott májat nagy haszonnal lehet, illetve lehetett eladni.

Franciaországban is kampányolt a Négy Mancs, ott mégsem jártak sikerrel, mint Magyarország tekintetében. Ennek két fő oka volt: a francia kormány még az Alapítvány offenzívája előtt oltalom (*nemzeti védelem*) alá helyezte a hizott májat; továbbá a francia termelés nagy részét a hazai piacon értékesítik. Tehát a német piacok szűkülése alapvetően nem érintette a francia hizott kacsá- és libamájtermelést. Mellesleg az EU a töméses hizalást nem szabályozza, minden tagország a saját jogrendszerén belül jogosult intézkedni és dönteni.

2008-ban a Négy Mancs Alapítvány figyelemfelkeltő és tiltakozó hadjáratába kezdett Magyarországon elsősorban a hizott libamáj előállításával szemben. Az Alapítvány médiakampánya közvetlenül a fogyasztókat célozta meg. Számos helyen képviseltették magukat, így a televízióban (a TV ügyvédje c. műsor 2008. november 3.¹²)

2. ábra: A német és osztrák területen értékesített hizott libacomb mennyisége (2005-2011)

Német és osztrák hizott liba comb ért. 2005-2011.

és újságokban is. A Négy Mancs *feketelistára* tett sok magyarországi hizottárut előállító és forgalmazó céget. Emellett létrehozott egy ún. *pozitív listát*¹³, amelyre azok a víziszárnyas-előállító és -forgalmazó cégek kerültek rá, amelyek csak sovány áruval foglalkoznak, azaz nem tömnek, és nem tépnek tollat. Ezeket a listákat leginkább a hitelminősítő intézetek állásfoglalásaihoz tudjuk hasonlítani. Egyrészt ezek a listák a Négy Mancs szubjektív véleményét fejezik ki, s mint ilyenek, a véleményezett részéről nem befolyásolhatók, másrészt rendkívüli hatást gyakorolnak elsősorban a német élelmiszer-ágazatra.

A német kereslet látványos visszaesése miatt az ágazat képviselői elkezdtek tárgyalni az Alapítvánnyal. A *tárgyalás első fordulóját* széles körben rendezték meg 2008. augusztus 12-én.¹⁴ Az FVM számos hazai javaslatot és kérést rögzített. Egy hónappal később (2008. szeptember 10-én) sor került a *tárgyalás második fordulójára*, ahol már jóval kevesebb érintett volt jelen. A felek szóban megállapodtak abban, hogy ha a BTT ajánlása érvényesülni fog, azaz Magyarországon jogszabályon alapuló egységes jelölési rendszer kerül bevezetésre, akkor a Négy Mancs Magyarországra vonatkozó *feketelistáját felfüggeszti* (átmenetileg törli). Az FVM azt is kérte, hogy ha az Alapítványnak sikerülne kiharcolni azt, hogy a termelés Uniós szinten szűnjön meg, akkor a forgalomba hozatalt is tiltsák be. Ha az Unió területén tilos a hizottáru termelése, de forgalmazni még szabad, akkor a tagországok gazdasági versenyhátrányba kerülnek a közösségen kívüliekkel, pl. a kínai importáruval szemben, ahol az állatjóléti kérdésekről és állatvédelmi előírásokról még csak nem is hallottak. A termelés így nem szűnne meg, csupán áthelyeződne más országokba. Ez a Négy Mancs számára sem jelenthet megoldást. Az FVM érvelését Alapítvány jelen lévő képviselője (Gergely Zsófia) elfogadta.

Végül megszületett a *127/2008-as FVM rendelet*, amely a világon elsőként információkkal segítette a tudatos vásárlókat, noha

nincs ilyen nemzetközi vagy Uniós kötelezettségünk. A BTT határozatában azt is rögzítette, hogy az exportra szánt termékek címkéin az Alapítvány által javasolt módon jelöli a célország nyelvén, hogy „tömött állatból” származó termékről van szó. A rendelet 2008. október 1.-jén lépett hatályba és – a megállapodás szerint – Gergely Zsófia el is távolította a feketelistát az Alapítvány magyarországi honlapjáról. Ugyanakkor az Alapítvány idegen nyelvű honlapjain a lista továbbra is megtalálható volt. Ezt az FVM képviselői telefonon jelezték is a programvezető asszonynak, aki megígérte, hogy a megállapodásnak megfelelően ezeket is eltávolíttatja. Közte és az osztrák munkatársak között azonban nézeteltérés alakulhatott ki, amely odáig fajult, hogy az osztrák főnökök percekkel később a magyar honlapra is *visszatették* a feketelistát, amely mind a mai napig megtalálható és letölthető, illetve elbocsátották Gergely Zsófiát. Ez az eljárás jól mutatja, hogy a Négy Mancs valójában nem kompromisszumra és az állatjóléti szempontok érvényesítésére, hanem az ágazat tönkretételére törekszik.

A Négy Mancs pár nappal később közleményt adott ki, amelyben a termelőket kommunisztázta, továbbá kijelentette, hogy a magyarországi baromfitermelők „*rabjai a francia és az izraeli befektetőknek.*”¹⁵

A KAMPÁNY GAZDASÁGI HATÁSA

A következő táblázatban a 2005-2011 közötti időszakban levágott csirke, kacska és liba mennyiségét mutatja.

Először is megállapítható, hogy a kontrollterméknek is tekinthető csirkehús forgalma 2006-ban (összefüggésben a gazdasági válsággal) jelentősen csökkent, 2007 és 2010 között lényegében stagnált, 2001-ben pedig újra fellendült. Az 1. táblázatból az is jól kivehető, hogy a 2008-ban indított kampány hatására legmarkánsabban nem is a hizott libát, hanem az ún. szezonlibát érintette. A szezonliba esetében az első csökkenés 2007-ben látható. Ezzel kapcsolatban fontos kérdés, hogy ez a gazdasági

válsággal vagy inkább a német fogyasztók vásárlási szokásának a megváltozásával magyarázható-e. 2009-ben egy újabb, sokkal nagyobb mértékű visszaesés következik be, ami 2010-re csak tovább fokozódott. A 2009-10-es visszaesés véleményünk szerint egyértelműen a Négy Mancs kampányának a németországi hatásával magyarázható. Érdekes, hogy a levágott hizott liba mennyisége 2007-ig folyamatosan nőtt, ám jelentős visszaesés történt 2008-ban, majd 2010-ben is. A levágott hizott liba mennyisége még 2011-re sem érte el az 5000 tonnás határt (3. ábra).

„A Négy Mancs feketelistára tett sok magyarországi hízottárut előállító és forgalmazó céget. Emellett létrehozott egy ún. pozitív listát, amelyre azok a viziszarnyas-előállító és -forgalmazó cégek kerültek rá, amelyek csak sovány áruval foglalkoznak, azaz nem tömnek, és nem tépnek tollat. Ezeket a listákat leginkább a hitelminősítő intézetek állásfoglalásaihoz tudjuk hasonlítani.”

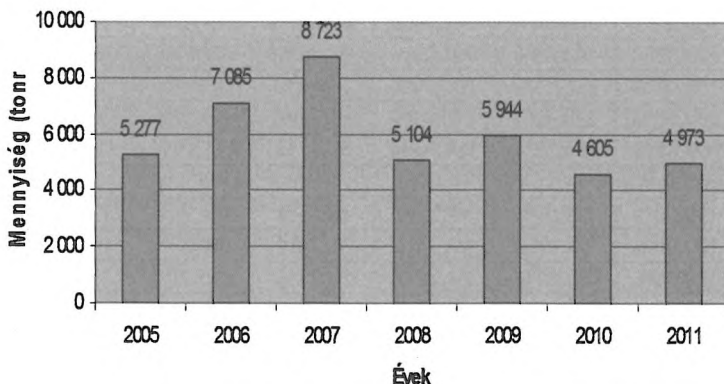
1. táblázat: Vágott mennyiség a 2005-2011-es időszakban

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
	mennyiség	mennyiség	mennyiség	mennyiség	mennyiség	mennyiség	mennyiség
	t	t	t	t	t	t	t
csirke	15 457	12 979	16 156	16 028	16 861	16 572	19 985
pecsenye kacska	17 899	17 903	16 908	12 710	14 361	19 581	23 729
hízott kacska	1 064	1 476	986	703	1 556	2 030	2 030
szezonliba	4 177	4 973	3 907	4 836	2 839	1 242	2 190
hízott liba	5 277	7 085	8 723	5 104	5 944	4 605	4 973

Forrás: Saját szerkesztés

3. ábra: Magyarország, Franciaország és a világ összes hízottmáj-termelése

Hízott liba vágott mennyisége 2005-2011 között

Forrás: Saját szerkesztés

A 2. táblázatból látható, hogy a hízott libacomb-, máj- és tollértékesítés is drasztikusan visszaesett a kampány hatására. A hízottkacsa-termékek forgalma viszont erőteljes növekedésnek indult. Feltehetően ez a kacsa helyettesítő tulajdonságának köszönhető. Az Alapítvány 2009-2010-ben a tolltépés ellen is fellépett. A gazdasági válság ellenére a 2009-es évben a tolltépés 117,77%-kal zárult. Tehát a visszaesés biztosan a kampány hatásának tudható be, ami 2011-ben sem érte el a 100%-ot, holott 2007-ben a növekedés éves szinten még elérte a 166%-ot (!).

A NÉGY MANCS ALAPÍTVÁNY ÉS A MAGYAR LIBATERMELÉS

Mint már említettük a Négy Mancs Alapítvány feketelistáján¹⁶ lényegében minden olyan magyar, osztrák és francia cég szerepel, amelyik tömött árut állít elő, forgalmaz vagy tevékenységi körként tollszedéssel is foglalkozik. Ezen a listán a magyar feldolgozók közül a következők szerepelnek:

- a Fobu Kft. (Pusztamérges)
- a Hungerit Zrt. (Szentes)
- az Integrál Zrt. (Kiskunfélegyháza)
- a Palmi Top Kft. (Jászberény)
- M. és K. 2000 Kft. (Kiskunmajsa)
- Holla Baromfi Kft. (Kiskunhalas).

A hazai cégek közül csupán három nem szerepel ezen a listán, sőt ezek a cégek a Pozitív listán vannak:

- Pannon Lúd Mezőgazdasági és Szolgáltató Kft. (Mezőkovácsháza),
- Kiskunhalasi Baromfifeldolgozó Rt. (Kiskunhalas),
- Toll'96/Hungavid Víziszárnyas Baromfifeldolgozó Kft.

A pozitív listán szereplő *Kiskunhalasi Baromfifeldolgozó Zrt.* és a *Pannon Lúd Kft.* a mélyküti *Bács-Tak* cégcsoport tagja, amiben a Wiesenhof (egy jelentős német baromfifeldolgozó cégcsoport) a meghatározó tulajdonos, ami pedig egy még nagyobb német vállalatkörnek, a PHW csoportnak a tagja.

E sorok egyik írója megpróbált kapcsolatba lépni a pozitív listán található cégekkel. Nagy meglepetésére azonban megkeresését a Kiskunhalasi Baromfifeldolgozó Zrt. a német tulajdonossal (Kurt Weiss) történő egyeztetés után elutasította. A tudományos vizsgálódás elutasítása mögött persze sokfajta indok húzódhat meg. Mindenesetre a feketelistán levő cégek közül több is említést tett arról az interjúk során, hogy a Négy Mancs szeretett volna részt venni a cég tevékenységében, amit ők elutasítottak.

2. táblázat: Hízott liba és kacsa forgalma 2005-2011-es időszakban

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Hízott liba							
mell	100,00%	208,44%	259,19%	129,69%	181,05%	137,57%	153,12%
comb	100,00%	104,73%	121,08%	51,82%	78,97%	109,42%	69,16%
máj	100,00%	136,95%	166,00%	97,64%	109,75%	89,71%	96,61%
toll	100,00%	130,40%	166,13%	101,10%	117,77%	84,06%	92,86%
	100,00%	136,72%	164,93%	83,17%	111,19%	108,96%	95,59%
Hízott kacsa							
mell	100,00%	129,09%	85,25%	64,35%	146,31%	194,76%	185,63%
comb	100,00%	93,19%	92,37%	57,23%	140,37%	197,54%	191,44%
máj	100,00%	151,01%	94,20%	84,77%	166,21%	219,97%	241,35%
toll	100,00%	144,65%	99,70%	67,77%	155,34%	188,80%	181,63%
	100,00%	121,66%	90,65%	66,22%	148,88%	200,58%	198,99%

Forrás: Kapott adatok alapján saját szerkesztés

Megjegyzés: bázis év: 2005

A cégadatok és az interjúk alapján a következő kép bontakozik ki. A 2007-es év januárjában a *Bács-Tak Kft.* megszerezte a *Kiskunhalasi Baromfifeldolgozó Zrt.* részvényeinek 50,1%-át (azaz többségi tulajdonos lett). Így a *Bács-Tak Kft.-t* tulajdonosi és személyi kapcsolat fűzte a *Hungerit Zrt.-hez*, ugyanis a *Bács-Tak Kft.* a *Hungerit Zrt.* kisebbségi részvényese volt, továbbá a *Bács-Tak* egyik üzletrész-tulajdonosa a *Hungerit* felügyelőbizottságának tagja volt. Nem mellesleg a *Hungerit* tulajdonos vezérigazgatója igazgatósági tag volt a *Kiskunhalasi Baromfifeldolgozóban* is.

A *Bács-Tak* a *Hungerit* kisebbségi részvényese volt, azonban tulajdonrészét növelni akarta, egészen 50,1%-ig. E törekvés mögött azonban csak a látszólag a magyar *Bács-Tak*, valójában egy német cég a Wiesenhoff állt. Sajtóhírek szerint a Négy Mancsot a Wiesenhoff német baromfifeldolgozó cég tartja a markában. A cégvezető Magyar József szerint „*diszkriminálnak az állatvédők, mert a német cég érdekeltségi körébe tartozó több magyar céget viszont levettek a bojkottlistáról.*”¹⁷ Mindenesetre tény, hogy a *Hungerit*, amely német mondot a felvásárlásra, a feketelistán van, míg a *Kiskunhalasi Baromfifeldolgozó*, amelyik igent mondott erre a törekvéstre, az pedig a pozitív listán van.

Érdekes időbeli egybeesés, hogy miközben a Négy Mancs kényszertörés elleni kampányát 2008-ban elindította hazánkban, a Wiesenhof többször is megpróbált a *Hungerit*ben többségi tulajdont szerezni. A *Hungerit* tulajdonosi körében az említett Wiesenhof a Bács-Takon keresztül 15%-os részesedéssel szerepel¹⁸, így ha a *Hungerit* a feketelistás vállalatok között szerepel, a német Wiesenhofnak és a mélykúti Bács-Taknak is ezen kellene lennie, már csak azért is, mert a Wiesenhof résztulajdonosa a vitatott rémi Baromfityénésztségi-, Keltetési- és Értékesítési Kft.-nek, és egy tótkomlósi baromfinevelő cégnek is¹⁹. Másrészt azt is hangsúlyozni kell, hogy a Wiesenhof és a Négy Mancs közötti vélelmezett összefüggést a vizsgálatok illetve a bíróságok ítéletei

sem támasztják alá, bár vannak még folyamatban levő vizsgálatok és perek.

Az Európai Hízottmáj Szövetség (Euro Foie Gras) vizsgálja annak a lehetőségét, hogyan lehet együttesen fellépni a Négy Mancs ellen. Franciaország, Bulgária, Spanyolország és Belgium is csatlakozik Magyarországhoz, hogy közösen lépjenek fel a Négy Mancs állatvédő szervezet súlyos károkat okozó kampányai ellen. „*Remélem, még az idén (2013) megtörténnek az első határozott lépések az érintett országok részéről*” – mondta Csorbai Attila, a Baromfi Termék Tanács elnöke.²⁰

ÖSSZEFOGLALÁS

A Négy Mancs Alapítvány célja a hízott állattartás beszüntetése, amit a cég kommunikációja és tevékenysége is egyértelműen bizonyít. Kétségtelen tény, hogy ennek érdekében folytatott kampánya sikeres volt.

A gazdasági adatok egyértelműen bizonyítják, hogy a Négy Mancs tevékenysége következtében súlyos visszaesés következett be a hízottmáj-termelésben 2008-ban. Ráadásul nemcsak az exportált libamáj mennyisége esett jelentős mértékben, hanem a nagy német kereskedőláncok mindenfajta hízott termék vásárlását is csökkentették. Ennek az az oka, hogy a magyar termelők a Négy Mancs véleményére különösen sokat adó német piacokra exportálnak, így sokkal jobban ki vannak téve az Alapítvány véleményének, mint a például a francia termelők, akik hazai piacon tudják eladni a terméküket.

Mivel a Négy Mancs célja az ágazat felszámolása, ezért az ágazat magyar szereplői számára értelmetlen az Alapítvánnyal tárgyalni. Ehelyett az ágazat európai szintű megerősítésére és/vagy új piacok keresésére van szükség.

JEGYZETEK

- 1 <http://www.vier-pfoten.hu/output.php?id=1147&language=2>
- 2 <http://www.vier-pfoten.hu/output.php?id=1101&idcontent=1220>
- 3 <http://www.vier-pfoten.hu/output.php?id=1101&idcontent=1220>

- 4 <http://www.vier-pfoten.hu/output.php?id=1192&idcontent=2773>
- 5 Szent István Egyetem Állatorvos-tudományi Kara (továbbiakban: SZIE ÁOK), másrészt a Magyar Állatorvosi Kamara (továbbiakban: MAOK), harmadrészt pedig a francia INRA (Európa legnagyobb agrárkutató intézete) is végzett a témában biológiai vizsgálatokat.
- 6 A boncoláson a szakértők mellett voltak igazságügyi szakértők, újságírók és állatvédő civil-szervezetek képviselői, köztük a *Négy Mancs* is. A vizsgálatok eredményeiről részletesebben lásd Sótöny – Lorászko 2008, Bogenfürst – Áprily 2008, Husvéth 1994, Héjja 1984, Locsmándi L. et al. 2004, Gyórfy A. et al. 2008, illetve <http://www.hungarovet.com/?p=2117>.
- 7 A ludak vedlése nem egyszerre, hanem fokozatosan, a vadmadarakéhoz hasonlóan zajlik le. Az első, az úgynevezett szűzvedlés 3-5 hetes korban, a második – a tényleges tollváltás – először 8-10 hetes korban, majd több alkalommal 6-7 hetenként figyelhető meg.
- 8 <http://www.magyarhirnap.hu/a-videk-magyarorszaga/ujabb-a-negy-mancs-ellen>
- 9 http://www.international.inra.fr/partnerships/with_the_private_sector/live_from_the_labs/a_vaccine_against_goose_haemorrhagic_polyomavirus
- 10 <http://www.vier-pfoten.hu/output.php?id=1116&idcontent=2239>
- 11 <http://www.vier-pfoten.hu/output.php?id=1192&language=2>
- 12 http://www.hirado.hu/Hirek/2008/11/03/22/A_nap_videoja_.aspx
- 13 <http://www.vierpfoten.hu/website/output.php?idfile=2905>
- 14 A tárgyaláson képviseltette magát az Alapítvány, a hazai libafeldolgozók, a Baromfi Termék Tanács (BTT) és a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium (FVM) is (amit Dr. Süth Miklós államtitkár képviselt). Az FVM a hazai javaslatokat az alábbiakban rögzítette:
1. A tömött állatokból származó termékek *jelölése* a tudatos vásárlók tájékoztatása céljából. Ez a pont a BTT önkéntes felajánlása volt.
 2. Az állatvédő szervezetekkel együttműködve a jó (kíméletes) termelési gyakorlat (beleértve a tömési technológiát is), vagyis egy *szakmai kódex* összeállítása.
 3. A Négy Mancs Alapítvány lehetőséget kapna arra, hogy megfigyelőt küldjön valamennyi libatömő telepen folytatott hatósági (állatjóléti jellegű) *ellenőrzéshez*.
 4. A felek anyagi segítséget nyújtanának a hazai szakértők számára egy *kíméletesebb* (alternatív) takarmányozási technológia kifejlesztéséhez szükséges kutatás-fejlesztés tevékenységhez.

Az FVM további három pont betartását kérte az Alapítványtól:

5. A közvélemény irányába folyamatos *korrekt* tájékoztatás.
 6. A *feketelista felülvizsgálata*, hiszen ezen olyan vállalkozások is szerepeltek, amelyek nem végeztek libatömést.
 7. Csak és kizárólag azon liba- és kacsatermékekre terjedjen ki a kampány, amelyeket a Négy Mancs kifogásol, tehát a magyar feldolgozók *többi termékét*, mint például a pecsényehúst, ne „bántsa”.
- 15 <http://www.vierpfoten.hu/website/output.php?id=1112&printable=1&idcontent=2085>
- 16 http://www.vierpfoten.hu/website/uploads/111128_SchwarzeListe_ung.pdf
- 17 http://www.premierpress.hu/?H%CDREK-PREMIERPRESS:HUNGERIT_-_A_N%E9gy_Mancsot_n%E9met_nagyv%E1llalat_tarthatja_a_mark%Elban
- 18 http://www.premierpress.hu/?H%CDREK-PREMIERPRESS:HUNGERIT_-_A_N%E9gy_Mancsot_n%E9met_nagyv%E1llalat_tarthatja_a_mark%Elban
- 19 http://www.premierpress.hu/?H%CDREK-PREMIERPRESS:HUNGERIT_-_A_N%E9gy_Mancsot_n%E9met_nagyv%E1llalat_tarthatja_a_mark%Elban
- 20 http://hvg.hu/itthon/20130111_Ot_orszag_lephet_fel_kozosen_a_Negy_Mancs (2013. január 11., péntek)

HIVATKOZÁSOK

- Babbie, E. (2007), *A társadalomtudományi kutatás gyakorlata*. Balassi Kiadó, Budapest
- Birkás E. (2003), *Magyarország piacvezető pozíciója megőrzésének lehetőségei és feltételei a világ libamáj piacán*. Doktori (PhD) értekezés tézisei, Mezőgazdasági és Élelmiszer-tudományi Kar, Mosonmagyaróvár
- Bogenfürst F. (2000), „A hazai májtermelés piacképességéről”, *Baromfi*, 3 5, 64-9. o.
- Böő I. (1999), *Libatartás*. Mezőgazda, Budapest
- D. Horváth G. (2012), „Libamáj libamájjal”, *Magyar mezőgazdaság*, 67 24, 30. o.
- Flyvbjerg, B. (2011), “Case study”, in: Denzin, N. K. and Lincoln, Y. S. (Eds.), *The Sage Handbook of Qualitative Research, 4/e*, Sage, Thousand Oaks, CA, pp.301-16
- Gyórfy A. – Horváth K. – Áprily S. – Zsarnovszky A. – Frenyó L. – Bogenfürst F. – Rudas P. – Bartha T. (2008), *Metabolic aspects of fatty liver production in liver- and meat type goose hybrids*. 9th International Symposium on Avian Endocrinology. Leuven, Belgium
- Héjja S. (1984), *Ha lúd, legyen kövér! Libagondozók és libahizlálók könyve*. Mezőgazdasági Kiadó, Budapest

Husvéth F. (szerk.), *A háziállatok élettana és anatómiája*. Mezőgazda Kiadó, Budapest, 1994

Kozák J. (2009), „A libatolltépés biológiai alapjai...”, *Baromfiágazat*, 9 2, 50-5. o.

Locsmándi L. – Bogenfürst F. – Hegedűs G. – Szabó A. – Molnár M. – Romvári R. (2004), *A libamáj elzsírosodásának komplex vizsgálata*. VII. Nemzetközi Baromfitenyésztési Szimpózium, Kaposvár 17-24. oldal

Sótonyi P. – Lorászko G. (2008), „A libatömés nem állatkínzás”, *Magyar mezőgazdaság*, 63 42, 22-32. o.

Tóth I. J. (2005), „A nagybányai ciánszennyezés lokális és globális vonatkozásai”, in: Kupa L. (szerk.), *Globalitás-lokalitás. Etnoregionális nézőpontok Közép-Európában*. B& D Stúdió, Pécs

<http://www.vierpfoten.hu/website/output.php?idfile=2905>
<http://www.vierpfoten.hu/output.php?id=1116&idcontent=2239>
<http://www.mrl-kossuth.hu/hirek/radio-100723/hajnal-taj-elozetes-negyen-a-negy-mancs-ellen.html>
<http://www.vierpfoten.hu/output.php?id=1182&language=2>
http://www.international.inra.fr/partnerships/with_the_private_sector/live_from_the_labs/a_vaccine_against_goose_haemorrhagic_polyomavirus
<http://www.vierpfoten.hu/output.php?id=1101&idcontent=1220>
<http://www.hungarovet.com/?p=2117>
<http://www.vierpfoten.hu/output.php?id=1192&idcontent=2773>
<http://tek.bke.hu/fordulat/ford02nyar.pdf>

Internetes források

http://hvg.hu/itthon/20130111_Ot_orszag_lephet_fel_kozosen_a_Negy_Mancs (2013. január 11., péntek.)
<http://www.magyarhirlap.hu/a-videk-magyarorszag/ujabb-a-negy-mancs-ellen>
http://www.premierpress.hu/?H%CDREK- PREMIERPRESS:HUNGERIT_-A_N%E9gy_Mancsot_n%E9met_nagyv%E1llalat_tarthatja_a_mark%E1ban
http://mno.hu/migr_1834/nemet_konkurencia_a_negy_mancs_mogott-211438
<http://www.phw-gruppe.de/publication-information.html>
http://www.gvh.hu/domain2/files/modules/module25/pdf/print_sk_091_2007_lezart_Bacs-Tak.pdf
<http://www.vierpfoten.hu/website/output.php?id=1112&printable=1&idcontent=2085>
http://www.vierpfoten.hu/website/uploads/111128_SchwarzeListe_ung.pdf
http://www.hunent.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=7&Itemid=20&lang=hu
<http://www.vierpfoten.hu/output.php?id=1192&language=2>
http://www.hirado.hu/Hirek/2008/11/03/22/A_nap_videoja.aspx
<http://www.vierpfoten.hu/website/output.php?idfile=2959>

Fodor Renáta egyetemi hallgató

Szegedi Tudományegyetem
 Gazdaságtudományi Kar
 Közgazdaságtani és
 Gazdaságfejlesztési Intézet
 fodor.renata.kitti@gmail.com

*Dr. habil. Tóth I. János, CSc,
 egyetemi docens*

Szegedi Tudományegyetem
 Bölcsészettudományi Kar
 Filozófiai tanszék
 jtoth@phil.u-szeged.hu

The Four Paws / Vier Pfoten campaign's economic respects

Both the domestic and international markets has proved to the world market that despite our first (foie gras d'oise) and second (foie gras) place. The Four Paws / Vier Pfoten began its campaign in 2008 about Hungarian foie gras, refer animal protection. Since the Foundation superposed lots of Hungarian enterprises to the Black List, then German and Austrian department stores had not buy these Hungarian suppliers. Moreover these department stores not only foie gras, but also usually not bought fatted products by Hungarian enterprises. As an economic impact it can be stated as a fact, however, that the industry had about five to seven billion forints as an impact of the campaign. Moreover, sectoral divisions, as well as other effects are worth mentioning.

Renáta Fodor – János I. Tóth